

The article clarifies peculiarities of theoretical and practical training of teachers of pre-school educational institutions on the ground of women's teachers' seminaries operating in Transcarpathia in Austrian-Hungarian times in the last end of XIX - early XX century. It also analyzes experience of pre-school teachers training during their full-time studies in seminaries when qualifications of a pre-school teacher could be obtained alongside with qualifications of a people's teacher while studying at teachers' seminaries. Materials, which explain contents of curricula, kinds of pedagogical practicum, have been studied. Valuable components of historical experience, which are worth applying in modern conditions of reformation of higher pedagogical education in Ukraine, were defined.

Key words: professional training, pre-school teacher, teachers' seminary, contents and organization of studies, historical-pedagogical experience.

УДК 37:93(439)

Кобаль Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УГОРЩИНІ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті на основі узагальнених результатів дослідження особливостей історичного, суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку Угорщини визначено шість періодів розвитку освіти Угорщини від X ст. до початку XXI ст. Зазначено, що запити і потреби суспільства в різні історичні періоди сприяли розвитку загальної середньої, професійної та вищої освіти, які мали багато спільного з процесами у гуманітарній сфері інших європейських країн, хоча і були періоди занепаду, що було викликано війнами, тоталітарними режимами тощо. Подальший детальний аналіз історії освіти Угорщини дозволить виявити позитивні результати та недоліки в її розвитку, що може бути використано у реформуванні системи освіти в Україні.

Ключові слова: періоди, освіта, треступенева структура навчання, коледж, університет, перші університети Угорщини, епоха Відродження, Реформація, радянська влада, роки незалежності.

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку освіти в Україні акцентує увагу на необхідності підготовки високоосвічених людей і висококваліфікованих фахівців, здатних до самоосвіти, професійного зростання та професійної мобільності в умовах розвитку нових наукоємних технологій, що у свою чергу забезпечується організацією навчального процесу з урахуванням сучасних досягнень науки, систематичним оновленням всіх аспектів освіти, що відображає зміни у сфері культури, економіки, науки, техніки і технології, інтеграцію науки, освіти й виробництва, варіативністю освітніх програм.

На сучасному етапі розвитку цивілізації, який характеризується значними інтеграційними процесами в галузі освіти й культури, за умови глобалізаційних тенденцій та переходу до використання новітніх науково-інформаційних технологій, суттєво змінюються парадигми суспільного прогресу. Освіта відіграє провідну роль у формуванні людського фактора від якого передусім залежить конкурентоспроможність кожної держави. Саме ця обставина вимагає визнання галузі освіти загальнонаціональним пріоритетом розвитку. Культурне зближення країн за умови збереження власної ідентичності, інтернаціоналізація освітнього простору стають головними тенденціями суспільного розвитку європейських країн на початку третього тисячоліття.

Розвиток партнерства в умовах європейської інтеграції має неocenенне значення для України у наукових пошуках шляхів взаємовигідних рішень з питань економічного, політичного, культурного й освітнього співробітництва. Важливим джерелом для осмислення й запозичення прогресивних ідей щодо успішної інтеграції України в європейський і світовий

освітній простір є досвід становлення та розвитку освіти, зокрема вищої в Угорщині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній історико-педагогічній науці накопичено певний теоретичний і практичний досвід розв'язання проблем освіти, особливо в США, Великобританії, Франції, Німеччині, Польщі, Канаді. Так, окремі аспекти організації освіти розвинених країн ставали предметом історико-педагогічних, компаративних і соціологічних досліджень, проведених в Україні та СНД наприкінці XX – початку XXI ст., у контексті яких розглядалися проблеми реформування, оновлення та модернізації навчально-виховного процесу в системі ступеневої освіти (Я.Бельмаз, О.Бочарова, Л.Ведернікова, Л.Герасіна, О.Глузман, Л.Зязюн, В.Капанова, Л.Карпинська, Н.Козак, П.Кряжев, Ю.Кучер, Н.Лавриченко, З.Малькова, О.Огієнко, О.Ольхович, А.Парінов, І.Пасинкова, Г.Поберезька, О.Пономарьова, Р.Роман, О.Романенко, С.Романова, А.Сбруєва, С.Синенко, Л.Шаповалова, Б.Шуневич, В.Червонецький та ін.); становлення й розвитку середньої, вищої, професійної, університетської, педагогічної, післядипломної та дистанційної освіти (Н.Абашкіна, В.Базуріна, Т.Вакуленко, В.Грачова, І.Гушлевська, О.Джуринський, Т.Кошманова, О.Кузнецова, В.Луговий, А.Максименко та ін.).

Попереднє вивчення вітчизняних наукових історико-педагогічних праць і досліджень О.В.Алексєєвої, О.А.Бочарової, Б.Л.Вульфсона, О.Н.Джуринського, К.В.Корсака, О.Ю.Кузнецової, З.О.Малькової, О.В.Матвієнко, Г.Г.Поберезької, Л.П.Пуховської, О.В.Сухомлинської, Т.Г.Харченко та ін., присвячених освіті зарубіжних країн, показало, що цілісного дослідження, яке б передбачало

характеристику теоретико-методологічних засад, історико-соціальних чинників і тенденцій становлення та розвитку освіти в Угорщині під кутом зору його теоретичної й практичної цінності та доцільності потенційного використання окремих ідей і практичних здобутків, не проводилося. Однак здійснювана в нашій державі робота щодо розробки стандартів вищої школи, їх узгодження, вироблення стратегії розвитку на найближчі роки обґрунтовують важливість такого пошуку.

Враховуючи значення освіти в розвитку держави і суспільства, її вагомість в умовах глобалізації й конкурентності, вивчення зарубіжного досвіду допоможе розвитку української теорії та практики розбудови освіти в контексті європейської інтеграції освітніх систем.

Мета статті. Визначення й обґрунтування періодів розвитку освіти в Угорщині.

Результати дослідження. Історичний шлях розвитку освіти Угорщини становить понад тисячу років. Перші освітні установи виникли при монастирях, пройшли шлях від церковно-парафіяльних шкіл до сучасних гімназій, коледжів, вищих навчальних закладів.

На основі аналізу історичного, суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку Угорщини нами встановлено, що у своєму розвитку освіта пройшла шість періодів, від X століття до теперішнього часу, періоду модернізації і входження в Європейський освітній простір. Розглянемо детальніше ці періоди.

Перший період – X-XI сторіччя – відкриття і розвиток перших шкіл Угорщини, формування триступеневої структури навчання.

Перша школа виникла приблизно у 996 р. в монастирі бенедиктинського ордена на горі Св. Мартина. В XI ст. в архієпископствах і єпископатах було організовано 10 соборних шкіл. У них готували священників і навчали на латинській мові дітей знаті семи вільних мистецтв. Королем Іштваном був виданий указ, згідно з яким кожні 10 населених пунктів зобов'язані побудувати церкву, при якій діяла парафіяльна школа [3].

У XII ст. відкривалися цехові і торгові школи, що стали пізніше міськими. В кінці XII ст. при Веспремському соборі з'явилася перша духовна семінарія.

У наступні століття відповідно до вказівок церковних рад (синодів) число шкіл зросло, склалася триступенева структура навчання:

- перший ступінь – читання і спів, які доповнювалися тлумаченням латинських текстів і знайомством з літургійними ритуалами;
- другий ступінь – граматики і письмо, математика з основами астрономії і геометрії;
- третій ступінь – знання з філософії, теології, юриспруденції. Діти з вищих верств отримували необхідні знання, в тому числі військові, в рамках домашнього навчання.

Другий період – XIV - початок XVI сторіччя – епоха Відродження, поділ ступенів освіти на початкову,

середню і вищу. Відкриття першого університету Угорщини (1367 р., Pécs).

Розвиток виробництва і розпад феодалізму в країнах Західної та Центральної Європи в XIV - XVI ст. зумовили розквіт науки, техніки, культури і мистецтва. Цей період називають епохою Відродження, яка мала великий вплив на розвиток шкільного навчання в Угорщині. У цей час відбувся поділ ступенів освіти на початкову, середню і вищу. З XV ст. створювалися міські школи, в програми яких було введено вивчення творів грецької і латинської класики. Угорський гуманізм досяг свого розквіту в період правління короля Матяша Хуньяді (друга половина XV ст.).

У школах значної уваги надавали фізичному та естетичному вихованню дітей (середньовічна школа обмежувалася релігійним вихованням), вивченню рідної мови (раніше навчання було лише латинською мовою), природничих наук: математики, астрономії, механіки, природознавства, географії (які заперечувалися середньовічними схоластами), літератури, мистецтва.

Епоха Відродження, яка наповнила середньовічну освіту новим змістом, організаційно не змінила її. Існували міські школи, відкривалися латинські школи підвищеного типу (колегіуми, гімназії), нові університети, державні та приватні школи для дівчат, в яких навчалися переважно діти заможних батьків.

Учені цього періоду, невдоволені тим, що церковні школи ігнорували нові знання, які не відповідали догматам віри, у XII ст. почали об'єднуватись у позацерковні спілки. Вони стали ініціаторами створення вищих спеціальних шкіл – університетів. Перші університети було відкрито в Болоньї (1158 р.), Оксфорді (1168 р.), Кембриджі (1209 р.), Парижі (1253 р.), Празі (1348 р.) та в інших містах Європи. Ці освітні заклади мали самоврядування і користувалися певною автономією щодо церкви, феодалів і міських магістратів.

Перший університет Угорщини був відкритий у 1367 році в місті Печ (Pécs), наступний в 1395 році в Буді (Buda). У 1465 році був відкритий університет за зразком Болонського в місті Пожонь (Pozsony) (нині Братислава, Словаччина).

У середньовічних університетах було чотири факультети: артистичний (підготовчий) з терміном навчання 5 - 7 років, упродовж яких вивчали «сім вільних мистецтв», юридичний, медичний і богословський (термін навчання 5 - 6 років). Після закінчення артистичного факультету студенти могли вступати на інші факультети. Особи, які закінчували цей факультет, діставали ступінь «магістра мистецтва». Особи, які закінчували повний курс навчання в університеті (11 - 13 років), здобували вище звання - «доктор наук» [5].

Середньовічні університети сприяли розвитку міст, певною мірою підготували культурний дух епохи Відродження.

Разом з тим, особливістю університетів цього періоду було те, що вони не «жили» довго, тому в Середні віки в Угорщині не було постійних університетів.

Третій період – перша половина XVI - початок

XVIII сторіччя – османське іго в Задунайській частині Угорщини, зміцнення влади Габсбургів в західній і північній частинах королівства «Угорщина», розквіт латинських шкіл, зміцнення ролі угорської мови.

У першій половині XVI ст. Задунайська частина Угорщини підпала під османське ярмо, яке на 150 років зупинило розвиток національної освіти. У західній і північній частинах королівства зміцнилися Габсбурги. На формування шкільної системи на цих землях впливала боротьба між прихильниками і противниками Реформації. Багато католицьких шкіл в містах і поселеннях міського типу стали протестантськими. Реформація сприяла розквіту латинської школи в якій утверджувався гуманістичний тип освіти, відбулося посилення ролі угорської мови. З другої половини XVI ст. протестантські середні школи в містах Шарошпоток, Дебрецен, Пап та ін. стали центрами вченості, навколо них зосереджувалися міські та сільські школи [2].

Найстаріший угорський університет, який працює сьогодні, це університет Eötvös Loránd (Eötvös Lóránd Tudományegyetem). Він знаходиться в Будапешті і працює як наступник університету Pázmány Péter в Nagyszombat (сьогодні Трнава, Словаччина), який був заснований в 1635 році.

Четвертий період – початок XVIII - початок XX сторіччя – національно-визвольний рух і централізація імперії Габсбургів, організація національних, народних шкіл, розширення сфери вищої освіти, заснування нових університетів (м. Дебрецен).

У XVIII сторіччі становище в сфері освіти було тісно пов'язане з національно-визвольним рухом і політичними тенденціями централізації імперії Габсбургів. У середині XVIII сторіччя світська влада визнала провідну роль освіти у державній політиці і прагнула поставити її під державне управління. У 1777 році був виданий королівський указ «Загальний кодекс виховання», були створені навчальні округи, модернізовано зміст освіти. Основу шкільної системи становила національна народна школа, де навчання велося рідною мовою. Середню освіту здійснювалося в гімназіях двох типів – граматичній школі (3 роки навчання) і вищих класах (2 роки). Вищу освіту давали вищі академії та університети. Зразкові школи, які були створені в кожному навчальному окрузі, готували вчителів [1].

У 1806 році видано другий указ «Загальний кодекс виховання», відповідно до якого програма початкової школи розширена, введена плата в середній школі за навчання.

У 1844 році був прийнятий закон «Про викладання в середній школі угорською мовою», розширене видання навчальної літератури на рідній мові.

У 1868 році прийнято закон «Про обов'язкове навчання дітей 6 - 12 років», народна школа оголошена безкоштовною.

У 90-х роках XIX ст. почали відкриватися промислові і торгові школи, сільськогосподарський політехнічний університет (1872 р.), Королівський університет Дебрецена (1912 р., хоча його корені сягають 1538 року, коли в Дебрецені було відкрито

кальвіністський коледж) [3].

П'ятий період – 1945 - 1991 рр. – період Радянської влади в Угорщині, скасування церковно-парафіяльних шкіл, уніфікація навчальних планів, збільшення масштабів шкільного будівництва, збільшення числа університетів до 16, в університетах та інститутах навчання ведеться, також на вечірніх і заочних факультетах.

В Угорщині закон про обов'язковість освіти поширюється на громадян, починаючи з 5 років і до 18, а саме: останній рік в системі дошкільної освіти, початкова школа, середня школа. Професійну освіту учні можуть почати отримувати найраніше з 16 років, після отримання основного обсягу знань. Закон гарантує безкоштовну обов'язкову освіту. Разом з тим, приватні школи можуть встановлювати плату за навчання.

Навчання в початковій (восьмирічній) школі триває з 6-7 до 14 років. Перший цикл: 6-10 років, другий цикл: 10-14 років. З першого по четвертий клас – перший ступінь початкової освіти, молодші класи; з п'ятого по восьмий – другий ступінь, старші класи шкіл. Навчальний рік триває 185 навчальних днів [4].

Після Другої світової війни здійснені реформи системи освіти за радянським зразком. У 1945 році було введено навчання в єдиній, восьмирічній школі. Створювалася система вечірнього і заочного навчання дорослих, школи і класи дітей національних меншин, курси з підготовки дітей робітників і селян до вступу в середній школі, а також у вузи. Для дітей трудящих були введені державні стипендії і створені гуртожитки при вищих та інших навчальних закладах.

Незважаючи на значні об'єми коштів, що виділялися на освіту, в останні десятиліття в країні не вистачає як шкіл, так і вчителів-професіоналів. У 1985 р прийнятий закон про освіту, який вперше охопив всю організацію навчання – від дошкільних установ до університетів.

Щодо особливостей розвитку вищої освіти цього періоду, то як і до Другої світової війни, багато факультетів знаходилися далеко від самих університетів. Внаслідок цього в Угорщині не було університетських містечок. Але кілька незалежних невеликих університетів працювали нарівні з великими в одному місті. Великих університетів на той час було 4.

Після революції 1956 року, яка спалахнула в університеті Будапешта, в вищій освіті відбулися зміни. Підготовчий період на факультетах, де навчалися вчителі, в університеті технологій в Будапешті (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem) було продовжено до 5 років, підготовка вчителів початкових класів була переведена на рівень теоретичної освіти, право давати докторські ступені поверталось університетам, хоча ця ступінь залишалася не визнаною як науковий ступінь.

Вища освіта змінилася ще більше, коли третинні технічні коледжі (technikum) прирівняли до вищих навчальних закладів.

У результаті великих протестів студентів в Західній Європі в 1968 р був прийнятий указ в 1969 р. що збільшив незалежність університетів і коледжів. Роль університетів і рад факультетів збільшилася, ці органи

затверджували освітні програми для факультетів. Студентам було надано великий вибір предметів, і вони тепер могли мати своїх представників в органах управління. Також була відновлена система премій і стипендій. У зв'язку з різною спеціалізацією, університети підпорядковуються кільком міністерствам, які розробляють політику вищої освіти [1].

У 1973 р. третинні технічні коледжі були виключені з вищої освіти, пізніше вони були переформовані в коледжі (főiskola). Інститути, які готують дошкільних вчителів, також відносяться до типу вищого навчального закладу - коледж (főiskola).

Шостий період – 1991р. - по даний час – період модернізації, входження Угорщини до Європейського освітнього простору.

Сучасна система освіти Угорщини за законом 1985 року включає дошкільні установи для дітей 3-6 років, основну 8-річну школу, в якій реалізується обов'язкове навчання (вік дітей 6-16 років), загальноосвітні гімназії (4 роки навчання), 3-4-річні середні професійні школи, професійно-технічні навчальні заклади та вузи.

Гімназія, навчання в якій в залежності від її типу може починатися з 10/12/14 років і продовжуватиметься до 18/19 років; технікум, навчання в якому триває від 14/18 до 19/20 років (зазвичай 4 роки), професійне училище, навчання в якому в залежності від типу навчального закладу може починатися з 15/16 і тривати до 18/19/20 (1-2 роки + 2 роки) [4].

З початку 90-х років навчальні заклади самостійні у вирішенні питань організації навчально-виховного процесу. Консультаційне сприяння загальноосвітнім навчально-виховним закладам надають відділи культури і освіти місцевих рад, що поєднують функції органів народного представництва, місцевого самоврядування та державного управління, які покликані забезпечувати також самостійність педагогічних колективів у вирішенні питань своєї компетенції. На потреби народної освіти виділяється близько 5% ВВП [4].

Після зміни режиму в країні політичні та ідеологічні бар'єри вищої освіти були знищені. Реформи призвели до закону «Про вищу освіту», прийнятому в

1993 р. після 3 років розробки. Закон встановив автономію вищих навчальних закладів Угорщини і був основою для подальших реформ [1].

Зокрема, стало можливим відкриття приватних, недержавних вищих навчальних закладів. У результаті представники церкви заснували богословські академії і два богословських інститути, визнаних як університети, а також кілька коледжів. Почали також працювати 4 приватних коледжів, які утримуються за рахунок пожертвування. У 1992 р. католицька церква заснувала католицький університет Pázmány Péter (Pázmány Péter Katolikus Egyetem) з двома факультетами.

У 1995 р. була прийнята парламентська резолюція про фундаментальні принципи розвитку вищої освіти. У 1998 р. уряд запровадив безкоштовну вищу освіту, після закінчення якої студент отримує свій перший диплом. У той же час кількість студентів, які здобувають вищу освіту збільшилася. До кінця XX ст. близько однієї третини студентів у віці від 18 до 24 років (близько 300 тисяч студентів) отримували третинну освіту [4].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, здійснений нами історичний аналіз розвитку освіти Угорщини, дав можливість визначити шість періодів її розвитку, які тісно пов'язані з історичними подіями, особливостями суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку угорського суспільства від X ст. до наших днів. Також відзначаємо, що у розвитку системи середньої та вищої освіти Угорщини у різні періоди спостерігається багато спільного з іншими країнами Європи, що сприяє взаємодоповненню та взаємозбагаченню кращих традицій розбудови системи освіти, організації освітнього процесу, підготовки кваліфікованих спеціалістів.

Подальший детальний аналіз історії освіти Угорщини на загальному та локальному рівнях у різні періоди з урахуванням суспільних і соціокультурних детермінант, дозволить виявити позитивні результати та недоліки в її розвитку, а також риси, властиві сучасному стану вищої освіти у світовому освітньому процесі, що може бути використаний у реформуванні системи освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Андорка Р. Социально-политические проблемы смены режима / Рудольф Андорка. – Будапешт, 2000. – 305 с.
2. Гаžo Ф. Общественная структура и школьная система / Ференц Гаžo // Общественный срез. – Будапешт : Издательство Академии наук, 2006. – С.80-127.
3. Зуева О.Н. Система образования в Венгрии (исторический экскурс) : Монография / О.Н.Зуева, А.А.Червова. – Н.-Новгород – Шуя : Издательство ГОУ ВПО «ШГПУ», 2009. – 106 с.
4. Материалы об обучении в Венгрии в последние полвека / Под ред. Эдит Мадьяр и Андора Мароти. – Будапешт : Издательство Етвеш Университета имени Лоранда Етвеша, 2001. – 153 с.
5. Ladanyi A. A felsőoktatás fejlesztése (The Development of Higher Education) / A.A.Ladanyi. – Budapest : Hungarian Institute for Educational Research, 1992. – 124 p.

В статті на основі обобщених результатів дослідження особливостей історичного, общественно-політичного і соціально-економічного розвитку Венгрії визначені шість періодів розвитку освіти Венгрії від Х в. до початку ХХІ століття. Вказано, що запити і потреби общества в різні історичні періоди сприяли розвитку загальної середньої, професійної та вищої освіти, мали багато спільного з процесами в гуманітарній сфері інших європейських країн, хоча і були періоди упадку, що було викликане війнами, тоталітарними режимами і тому подібне. Дальший детальний аналіз історії освіти Венгрії дозволить виявити позитивні результати і недоліки в її розвитку, що може бути використаний у реформуванні системи освіти в Україні.

использовано в реформировании системы образования в Украине.

Ключевые слова: периоды, образование, трехступенчатая структура обучения, колледж, университет, первые университеты Венгрии, эпоха Возрождения, Реформация, советская власть, годы независимости.

On the basis of generalized research results of historical, socio-political and socio-economic development of Hungary, six periods of Hungarian education have been identified: the first - X-XI cc. - the opening and development of the first schools in Hungary, forming the three - stages structure of education; the second – XIV c. – the beginning of XVI century. – the Renaissance, the division levels of education into primary, secondary and higher education. The opening of the first university in Hungary (1367, Pécs); the third - first half of XVI c. - the beginning of XVIII c. - Ottoman yoke in Danubian part of Hungary, strengthening of the power of the Habsburgs in western and northern parts of the kingdom "Hungary", flourishing of Latin schools, strengthening the role of the Hungarian language; the fourth – the beginning of XVIII c. – the beginning of XX c. - the national liberation movement and the centralization of the Habsburg Empire, the organization of national, public schools, expansion of higher education, the establishment of new universities (Debrecen); the fifth - 1945 - 1991 yy. – period of the Soviet rule in Hungary, the abolition of church and parish schools, unification of curricula, increasing of schools construction, increasing the number of universities to 16, the learning at the universities and institutes is also carried out in the evening and correspondence departments; the sixth – 1991 y. - present time - the period of modernization, the entry of Hungary into the European educational space.

As it has been stated in the article, that the requests and needs of society in different historical periods contributed to the development of secondary, vocational and higher education, which had much in common with the processes in the humanitarian sphere in other European countries, although there were periods of decline, which was caused by wars, totalitarian regimes etc. Further detailed analysis of the history of education in Hungary will identify positive results and shortcomings in its development, which can be used in the reforming of educational system of Ukraine.

Key words: periods, education, three - stages structure of education, college, university, the first universities of Hungary, the Renaissance, the Reformation, the Soviet rule, years of independence.

УДК 378.147–056.45

Молнар Тетяна Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ОБДАРОВАНOSTІ УЧНІВ

У статті розглядається проблема професійної підготовки вчителя початкової школи до організації роботи з інтелектуально обдарованими учнями. Проаналізовано підходи до розуміння сутності поняття «інтелектуальна обдарованість», розглянуто особливості інтелектуально обдарованих молодших школярів. Визначено основні компоненти структури готовності майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів, окреслено перспективи подальшої розробки означеної проблеми.

Ключові слова: обдарованість, інтелектуальна обдарованість, вчитель початкової школи, готовність педагога до роботи з інтелектуально обдарованими учнями.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства нагальним є залучення до процесів державотворення громадян, які здатні по-новому підійти до розв'язання важливих суспільних завдань. У зв'язку з цим виникає потреба у розвитку активних, творчих особистостей, що, у свою чергу, актуалізує проблему обдарованості. Раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих дітей визнається одним із головних напрямів удосконалення системи освіти.

Сьогодні перед школою стоїть завдання максимального розкриття і розвитку потенціалу кожної особистості, формування людини як суб'єкта соціального та професійного життя, підготовки її до самовдосконалення, самовизначення та самореалізації. Зокрема, у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) наголошується, що серед пріоритетних напрямів реформування шкільної освіти є своєчасне виявлення ранньої обдарованості, забезпечення умов для розвитку талановитих дітей, а

також удосконалення навчально-виховного процесу в закладах освіти з урахуванням особистих якостей, стану здоров'я, природних задатків дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі знаходять висвітлення такі аспекти проблеми обдарованості, як питання індивідуальних відмінностей обдарованих дітей (Б.Ананьєв, Л.Виготський, П.Гальперін); виділення сфер та видів обдарованості (Ю.Гільбух, М.Гнатко, С.Гончаренко, В.Слущкий); розвиток обдарованості на різних вікових етапах (В.Давидов, Д.Ельконін, Н.Лейтес, В.Паламарчук); виявлення і розвиток обдарованості учнів (Дж.Рензулі, В.Крутецький, О.Кульчицька). Проблема підготовки педагога до навчання обдарованих учнів досліджувалася В.Демченко, Н.Лейтесом, О.Матюшкіним. Розкриттю особливостей розвитку творчих здібностей вчителя, необхідних для ефективної роботи з обдарованими дітьми присвячені праці Л.Мітіної, Т.Паніної, В.Рибалки, Н.Устиної. Водночас, проблема підготовки вчителя до роботи з інтелектуально